

primjećuje Torjančeva dječjačka zaigranost, ali i njegova sjećanja iz mladosti, obilježena kasnim sedamdesetim godinama prošloga stoljeća.

U istoj prostoriji veličinom i izražajnošću dominira i plijeni pozornost ulje na platnu veličine 200 x 130 cm što je ujedno i najveća slika u galeriji, za izložbu posuđena iz privatne zbirke, pod nazivom „Kad kroz žito ide, on sjeda u čun“. Upravo ta slika, iako izložena i u digitalnom obliku, pobuđuje interes i želju za viđenjem svih ostalih slika u izvornoj, slikanoj verziji.

Izložene su i ilustracije iz knjige *Žabeceda*, pomoću koje djeca uče abecedu, a autor ju je osmislio u suradnji sa svojom suprugom, Mihaelom Velinom.

U prolasku hodnikom iz drugog u treći izložbeni prostor izloženi su objavljeni tiskovni primjerci ilustriranih knjiga iz različitih dijelova svijeta koji promatrača, iako u nemogućnosti, pozivaju na listanje. Te su ilustracije ujedno i uvod u treći izložbeni prostor s ilustriranim ovitcima kratkih priča i knjiga poput djela *Čarobnjak iz Oza* L. Frank Bauma, *Grieh je umrijeti u proljeće* Julijane Matanović, *Iznenada netko pokuca* Etgara Kereta, *Beatrice* i *Vergilije* Yanna Martela, kao i mnogih drugih knjiga.

U četvrtom izložbenom prostoru kao zasebnom ambijentu odvojenu od ilustracija, serija je sanjivih slika pod nazivom „Somno“, izloženih uz ambijentalnu glazbenu podlogu koja blago odjekuje cjelokupnim galerijskim prostorom. Tu je glazbu skladao i izveo glazbenik Damir Urban. U prostoru se nalazi i krevet koji posjetitelja ‘poziva’ na odmor ne bi li usnuo i pridružio se Torjančevom maštovitom svijetu. Cijeli prostor je koncepcijski drugačiji od prethodnih što čini maleni odmak od dosadašnjih ilustracija, ispunjavajući izložbeni prostor relaksirajućom svježinom tajanstvenosti i sanjivosti.

Petim izložbenim prostorom nastavlja se slijed ilustracija iz knjiga. Tu su ilustracije u slikovnici *Mačak i vrag*, nastaloj uz tekst jedine dječje priče Jamesa Joycea, koje su 2006. godine uvrštene i u najprestižniji američki ilustratorski godišnjak *Spectrum*. Slijedi slikovnica *Djevojčica i div* u suradnji s Neli Kodrič Filipić. Slikovnica je dobila nagradu „Lice knjige“ za ilustraciju i nagradu „Kiklop“. Konačno, tu su i ilustracije iz slikovnice *Skakači* koja sadrži priču Hansa Christiana Andersena.

Uz mnoge nagrade Torjanac se može pohvaliti i velikom nagradom (*Grand Prix*) na Četvrtom hrvatskom biennalu ilustracije održanom 2012. godine u Zagrebu, što ga dodatno, uz sva priznanja čini ilustratorom zasluženo vrijednim pozornosti zbog čega ova izložba ima itekako veliku kulturnu i likovnu važnost.

Vedran Markulin

Ivan Kušan u Galeriji Učiteljskoga fakulteta

Zagreb, 28. studenoga 2013. – 12. siječnja 2014.

Izložba ilustracija Ivana Kušana (1933. – 1912.) otvorena je u Galeriji Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 28. studenoga 2013. godine, a traje do 12. siječnja 2014. Uz iskustvo čitanja književnih djela Ivana Kušana pridodajemo sada i iskustvo gledanja njegovih ilustracija. To komplementarno iskustvo dodiruje vizualna počela iz kojih izranja sadržina autorovih likovnih, a donekle i književnih interesa i doživljaja. No, prije nego što

se uputimo u 'čitanje' likovnih djela ovoga autora, neophodno je ponoviti da je on prvo bio uronjen u studij slikarstva na Likovnoj akademiji u Zagrebu (diplomirao u klasi profesora Ive Režeka 1955.), potom uspješno zakoračuje u književnost, nižući svoja javna djelovanja u svojstvu sveučilišnoga profesora, prevoditelja i dramaturga, ponekad ilustrirajući, da bi naslov akademika okrunio njegovu častnu i vrijednu poziciju jednoga od korifeja hrvatske kulture.

Kako je Kušan formirao vlastitu poetiku ilustriranja, a cijeli taj opus nije bio poznat, bilo je potrebno na jednome mjestu skupiti sve ilustracije. Skupljene ilustracije izložene su u Galeriji Učiteljskoga fakulteta u Zagrebu te su tako široj kulturnoj javnosti omogućile uvid u koegzistenciju različitih izražajnih mogućnosti čije je izvorište jedinstveni autorov senzibilitet. Time se zapravo trebalo odužiti književniku i slikaru koji je i danas živa aktualnost hrvatske kulture.

Najbolji poznavatelj njegovoga rada na ilustraciji, Ivan Vitez, u predgovoru kataloga njegove samostalne izložbe notira sljedeće činjenice: „Vrlo rano je Kušan stekao afirmaciju nezaobilaznog pisca. Svoje knjige za djecu gotovo redovito sam ilustrira vrlo vještim i čistim pero-crtežom ili ilustracije kolažira rasterima, odnosno na crno-bijele ilustracije aplicira polutonove koji će u konačnoj izvedbi dočarati raspone od crnog do svijetlo sivoga, odnosno druge boje kao prateće za stvaranje tzv. lažnog kolora. Naime, bilo je to vrijeme kada je u našim uvjetima stvarna kolor ilustracija bila nedostupna zbog cijene, ali i grafičko-tehničkih nedostataka u izvedbi tiska. Stoga se svaki umjetnik nastojao različitim dosjetkama domoći tonskog bogatstva ako već nije bilo moguće izraziti se bojom. To je bio ujedno i istraživački ilustratorski rad u kojem su se posebno istaknuli Borivoj Dovniković Bordo, Mersad Berber, Vjekoslav Brešić, Nedjeljko Dragić, Aleksandar Marks, Zlatko Bourek i Pavao Štalter. To je ujedno i krug autora koji je snažno obilježio 70-te i 80-te godine u hrvatskoj ilustraciji. Ivan Kušan na početku stvaranja književnog romana za djecu pristupa topografskoj izradi bazične ilustracije u kojoj signira cjeloviti okoliš u kojem će se kretati kasnije napisani akteri pa točno određuje svaki pravac kretanja, portretira sve sudionike, razrađuje eksterijere i interijere poput urbanističkih planova i nacрта obitavališta, kako bi bio siguran da u zanosu pisanja ne učini pogrešku u smještaju nekih radnji ili opisu likova. Tako ilustracija Ivana Kušana postaje svojevrsni likovni libreto budućeg romana.“

Kušanove ilustracije slijede primjer tradicionalnoga impostiranja plošnoga prostora sa svom preglednošću i čistoćom koje dosiže njegov grafički izraz, ali nije mu strana ni inovativna komponenta tonski intoniranih sažetaka i vibrantnih tekstura. Rijedak je i po tome što prijevod iz književnoga u likovni govor ne zamućuje suvišnošću detalja, već dominantna kompozicijske preglednosti dovršava vizualnu pozornicu. Stvorivši tipološki odredljive fizionomije, pokrete koji se kreću urbanim krajolicima, često puta dirnuti atmosferom tajnovitosti možemo doživjeti uzbuđenja koja dodatno isijavaju iz teksta. Kao slikar, Kušan je brz u opservaciji minimalnim likovnim sredstvima (tuš – pero), dok su književni tekstovi više misaone složenice događaja, ambijenta i apostrofirane konkluzije unutar radnje. Ilustracije stoje na sredini puta između književnoga teksta i likovnoga izražavanja slikara. One su pomno građene grafičkim sredstvima, ali i prepune duhovitih iznenađenja. Sinteza su racija i emocije i upravo zbog toga one dograđuju sliku o umjetničkom senzibilitetu pisca i slikara koji je znao granice i mogućnosti ilustrativnoga uprizorenja književnoga događaja.

Danijel Žabčić